

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Dogmatika práva civilních aspektů mezinárodních únosů dětí.

Výklad pro kurs MVV1968K na Právnické fakultě Masarykovy univerzity

JUDr. Ing. Zdeněk Kapitán, Ph.D.

www.umpod.cz

Prameny regulace – mezinárodní

- bezesmluvní reciprocita
- Úmluva o právech dítěte
 - čl. 11 odst. 1: *státy úmluvy činí opatření k potírání nezákonného přemístování dětí do zahraničí a jejich nenavrácení zpět* + čl. 9
- haagská únosová úmluva
 - * 25. 10. 1980, č. 34/1998 Sb., 93 smluvní státy
- nařízení Brusel IIa a haagská únosová úmluva
 - lex specialis x lex generalis (čl. 60 nařízení)

Základní kameny úpravy

- základní pojmy:
 - **protiprávní přemístění** nebo **zadržení**;
protiprávnost zahrnuje dva znaky:
 - a) bylo porušeno právo péče o dítě (čl. 5 HÚ) a současně
 - b) právo péče bylo v době přemístění či zadržení skutečně vykonáváno
 - **obvyklé bydliště** (trvání, pravidelnost, podmínky, důvod atd.)
 - **dítě** – **není** osoba **od** dosažení **16. roku** věku
- všechny uvedené pojmy musejí být tzv. **autonomně** vykládány, tj. nelze jim přiřazovat význam používaný ve vnitrostátním právu

Právo péče

- obsah práva péče se určuje podle práva obvyklého bydliště dítěte v době před protiprávním přemístěním či zadržením
- (zůstává otázkou, zda není čl. 5 HÚÚ přímá norma)
- právní úpravy se velmi liší – například postavení nemanželského otce v irském právu
- pro české právo lze zjednodušit: **rodiči, který má rodičovskou odpovědnost, svědčí právo péče** (častá chyba praxe: „rodič, který má svěřeno dítě do péče může sám určit místo pobytu dítěte a může s ním přestěhovat i do jiného státu“; to je však v rozporu s § 858 a 877 odst. 2 občanského zákoníku)
- prevence: zákaz vycestování, úschova pasu (zkušenosti z praxe...)

Procedura navrácení

- **v zásadě platí: pokud bylo dítě protiprávně přemístěno či zadrženo, má být navráceno do místa svého obvyklého bydliště**
- navrácení se uskutečňuje:
 - a) dobrovolně
 - b) na základě žaloby o navrácení podané:
 - přímo osobou žádající o navrácení
 - prostřednictvím některého z ústředních orgánů
- rozhoduje soud v zemi, kam bylo dítě protiprávně přemístěno; žalobu lze podat v době **do 1 roku od protiprávního přemístění/zadržení**

Nenavrácení

1. pokud **nejde o protiprávní přemístění**
2. pokud dojde **ke zpětvzetí žaloby** o navrácení (například z důvodu dohody rodičů)
3. pokud soud zamítne žalobu o navrácení, protože
 - a) právo péče o dítě **nebylo vykonáváno**, nebo osoba žádající návrat s přemístěním **souhlasila**, nebo se s ním **později smířila**,
 - b) je vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil **fyzické nebo duševní újmě** nebo je **jinak dostal do nesnesitelné situace**
4. **dítě nesouhlasí** s navrácením (po objektivizaci jeho názoru),
5. možnost státu odmítnout navrácení, pokud by to nedovolovaly jeho **základní zásady o ochraně lidských práv a základních svobod**.

Důležité principy

- předmětem návratového řízení není rozhodování ve věcech péče (výchovy) a výživy; soud tyto otázky nezkoumá (čl. 19)
- po zahájení návratového řízení nelze ve státě, ve kterém se dítě nachází, zahájit řízení o úpravě výchovy (čl. 16 + 17)
- důvodů pro nenavrácení (viz výše body 3 až 5 předchozího slide) smí být využíváno **výjimečně**

Právní úprava – tuzemská

- procesní právo: §§ 478 až 491 z. ř. s.
 - povaha řízení
 - zvláštní místní příslušnost (Brno; dle rozvrhu práce nyní 3 soudci)
 - meritorní rozhodnutí rozsudkem
 - omezení možnosti přerušit řízení
 - modifikovaná koncentrace řízení
- hmotné právo – o. z.: §§ 858 (obsah pojmu rodičovská odpovědnost), 865 (rovnost obou rodičů), 877 (záležitosti významné pro dítě, dohoda rodičů, určení bydliště)

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Smírné řešení únosového případu

Qui bono?

- Preambule haagské únosové úmluvy:

Smluvní státy,

pevně přesvědčeny, že ve věcech péče o děti (a) mají zájmy dětí prvořadou důležitost,

přejíce si (b) chránit děti mezinárodní úpravou před škodlivými účinky jejich protiprávního přemístění nebo zadržování a (c) stanovit postupy k zajištění jejich bezodkladného návratu do státu jejich obvyklého bydliště, (d) jakož i zajistit ochranu práva styku s nimi

- Jaké je pořadí cílů (a) až (d)? Co „přednastavení“ úmluvy na navrácení dítěte (čl. 1, 7, 8 úmluvy)?

Proč dohoda?

- odpovídá cílům úmluvy
- návratové řízení je zpravidla prostředkem řešení konfliktu mezi rodiči
- návratové řízení je pro dítě traumatizující (manipulace rodiči, účast na znaleckého dokazování, samotná existence řízení aj.)
- snížení rizika medializace
- procesně-ekonomické řešení

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Záruky v únosovém právu

Problémové okruhy

- všeobecně se záruky v návratovém řízení používají velmi málo
- záruky představují legální a legitimní prostředek, jak lze dítě ochránit před negativními vlivy, jež jsou nutně spojeny s navrácením
- zásadní problém je s právní formou záruk a s jejich vykonatelností

Příklady obsahu záruk

- zajištění udržitelných podmínek výživy a bydlení únosce v případě návratu
- úprava podmínek návratu, případně styku
- hrazení nákladů na realizaci styku
- ochrana únosce před nebezpečím iniciace trestního stíhání únosce subjektivním úkonem osoby, která byla únosem zkrácena

Alternativní cesty navrácení dítěte

- uznání rozhodnutí státu původního obvyklého bydliště
 - výhodné, když rozhodnutí již existuje
- postup podle čl. 11 odst. 6 až 8 nařízení Brusel IIa
 - rozhodnuto o nenavrácení (čl. 13 HÚ)
 - zachována příslušnost soudu státu původního obvyklého bydliště
 - i přes rozhodnutí o nenavrácení je vykonatelné rozhodnutí tohoto soudu nařizující navrácení

Statistika

Statistika v rámci prezentace na ÚMPOD.

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Děkuji za pozornost.
